

Smeruje SR k recyklačnej spoločnosti?

Textová časť prezentácie na kongrese Deň odpadového hospodárstva 2011

KOLEKTÍV AUTOROV:

ENVI-PAK, a.s.

ETIAM, a.s.

GJG-Enviro, a.s.

SAŽP-COHEM

Tanzer Consulting Slovakia, s.r.o.

1. Úvod

2. Separovaný zber zložiek KO v SR

3. Analýza dosiahnutých výsledkov separovaného zberu

4. Návrh opatrení na zlepšenie separovaného zberu

5. Záver

1. Úvod

Prijatím rámcovej smernice 98/2008 o odpade sa Európska únia prihlásila k tzv. recyklujúcej spoločnosti, ktorá sa snaží predchádzať vzniku odpadov a využívať ich ako zdroj. Členské štáty EU sa majú pri plnení tohto cieľa zamerať na zabezpečenie triedenia odpadu priamo pri zdroji, na zber a recykláciu prioritných prúdov odpadov. Zároveň je ich povinnosťou prijať opatrenia na podporu recyklácie vysokej kvality a s týmto cieľom zriadiť systémy triedeného zberu podľa toho, kde to bude technicky, environmentálne a hospodársky praktické a vhodné, aby sa splnili potrebné kvalitatívne normy pre príslušné oblasti recyklácie.

Ciele vyplývajúce z rámcovej smernice o odpadoch sú vysoko ambiciózne a predpokladajú, že do roku 2020 prijmu členské štáty opatrenia, ktorými sa dosiahne príprava na opätovné použitie a recykláciu odpadu z domácností alebo odpadu podobnému domácomu ako sú papier, kov, plasty a sklo najmenej na 50% ich hmotnosti.

Splnenie tohto cieľa si vyžaduje dôslednú analýzu súčasného stavu triedeného zberu odpadu týchto zložiek komunálneho odpadu na Slovensku a návrh systémových riešení, ktoré by zaručili splnenie stanovených cieľov pre rok 2020.

Predkladaná štúdia má byť príspevkom do diskusie o úrovni, výsledkoch a možnostiach zlepšenia triedeného zberu a recyklácie triedených zložiek komunálneho odpadu (papier, kovy, plasty, sklo) v SR.

2. Separovaný zber zložiek komunálnych odpadov

Separovaný zber zložiek komunálneho odpadu sa v SR vykonáva v zmysle zákona č.223/2001 Z.z. o odpadoch. Separovaný zber je zber oddelených zložiek komunálnych odpadov.

V zmysle §39 ods.3 je obec povinná zavedením vhodného systému zberu odpadov zabezpečiť alebo umožniť zber a prepravu komunálnych odpadov vznikajúcich na jej území na účely ich zhodnotenia alebo zneškodnenia ako aj zabezpečiť priestor, kde môžu občania odovzdávať oddelené zložky komunálnych odpadov v rámci separovaného zberu. Obec upravuje podrobnosti o spôsobe uskutočňovania separovaného zberu jednotlivých zložiek komunálnych odpadov, ako aj o miestach určených na ukladanie týchto odpadov všeobecne záväzným nariadením. Pôvodcovia komunálnych odpadov sú povinní zapojiť sa do systému zberu komunálnych odpadov v obci, ukladať komunálne odpady alebo ich oddelené zložky a drobné stavebné odpady na účely ich zberu na miesta určené obcou a do zberných nádob zodpovedajúcich systému zberu komunálnych odpadov v obci.

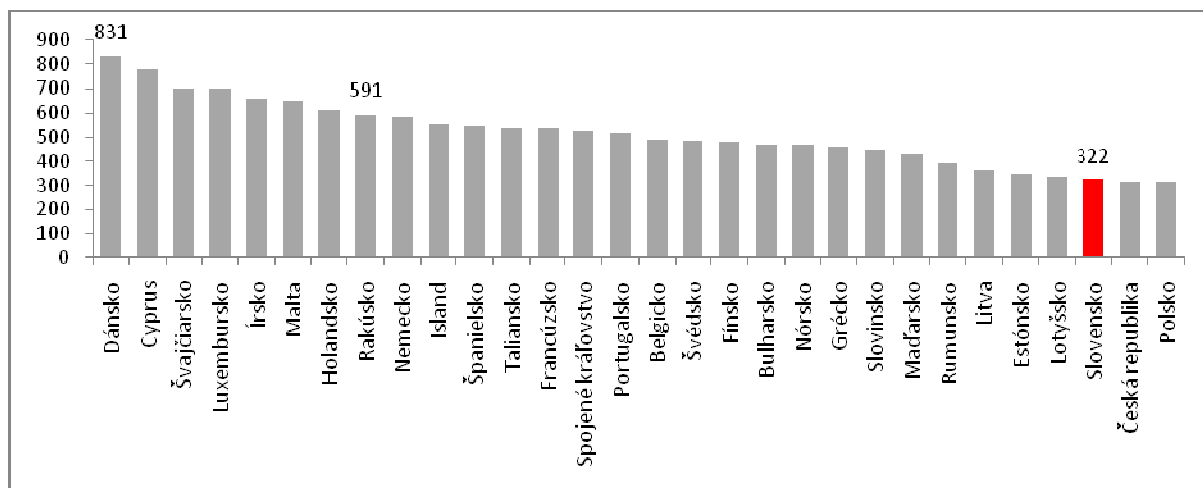
Obce sú povinné zaviesť separovaný zber papiera, plastov, kovov, skla.

3. Analýza dosiahnutých výsledkov separovaného zberu KO v SR

3.1. Analýza údajov EUROSTATU

V produkcii komunálnych odpadov sa SR radí medzi skupinu nových členských štátov nedosahujúcich úroveň priemeru EÚ (512 kg/osobu/rok – r. 2009). Dosiahnutá hodnota 322 kg/osobu./rok patrí k najnižším aj v rámci krajín východnej Európy. Táto skutočnosť však nepomáha SR dosahovať lepšie výsledky pri environmentálne priaznivom nakladaní s menším množstvom odpadu oproti krajinám, ktoré majú podstatne vyššiu produkciu KO.

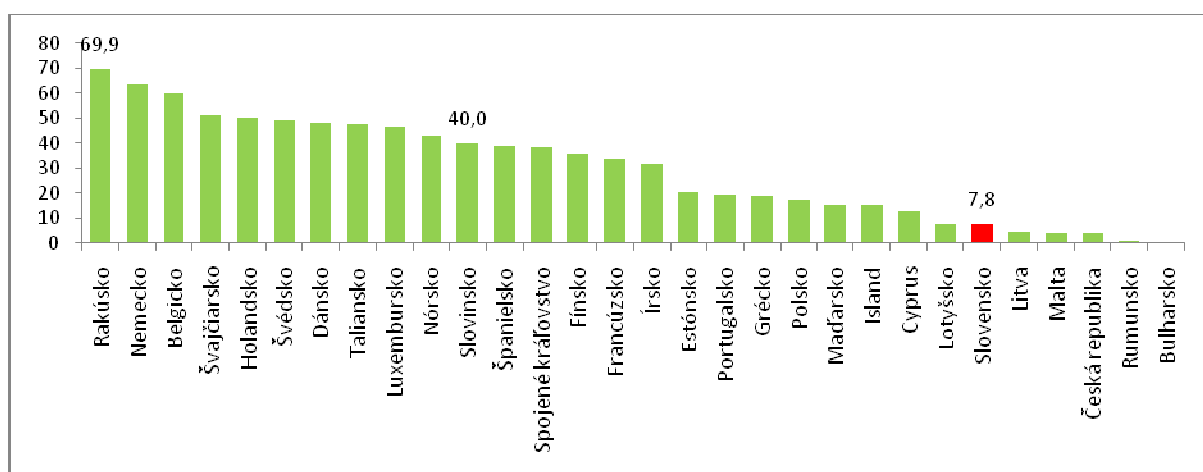
Graf.č.1 Produkcia komunálnych odpadov v členských krajinách EÚ v r. 2009 (kg/osobu./rok)

Zdroj: Eurostat

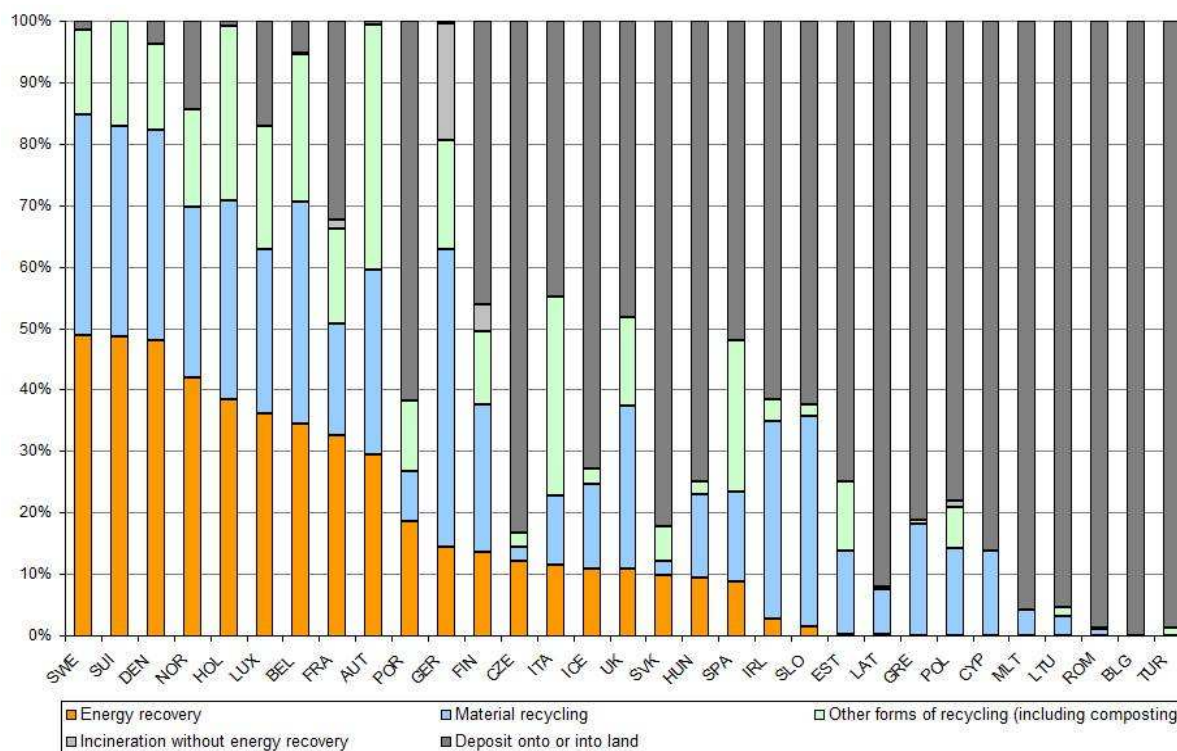
Ani ďalší ukazovateľ z Eurostatu nie je pre Slovenskú republiku lichotivý. Miera recyklácie komunálneho odpadu (7,8%), ako podiel materiálnej recyklácie a inej recyklácie vrátane kompostovania (R2-R10) nás radí na chvost EÚ.

Graf. č.2 Miera recyklácie komunálneho odpadu v členských krajinách EÚ v r. 2009 (v %)

Zdroj: Eurostat

Graf č.3 Porovnanie spôsobov zhodnocovania a zneškodňovania KO v jednotlivých krajinách EÚ

Zdroj: Eurostat

Členské štáty Európskej únie orientujú svoje systémy odpadového hospodárstva smerom k maximálne možnej podpore materiálového zhodnocovania a energetického využitia potenciálu odpadov. Zvlášť viditeľný je tento príklon u pôvodných členov EÚ a Švajčiarska, kde sa prakticky štatisticky nevykazuje skládkovanie ako forma zneškodňovania odpadov. Tejto skutočnosti výrazne kontrastuje situácia na Slovensku, kde stále skládkujeme vyše 80% vzniknutých odpadov a v oblasti materiálového zhodnocovania dosahujeme žalostné výsledky.

3.2 Analýza spoločnosti ENVI-PAK

Oprávnená organizácia ENVI-PAK zhromažďuje údaje o stave odpadového hospodárstva v Slovenskej republike už od svojho vzniku, t.j. od roku 2003. Údaje uvedené v tejto štúdii pochádzajú z analýz a dát získaných oprávnenou organizáciou ENVI-PAK z 1093 miest a obcí na Slovensku v období rokov 2009 až 2011.

Pre účely podrobnejšej analýzy vystihujúcej regionálne rozdiely bola Slovenská republika rozdelená do piatich regiónov. Analyzované regióny boli rozdelené na základe prirodzenej príbuznosti jednotlivých krajov v nakladaní s odpadom. Najvýznamnejšie faktory zohľadnené pri definovaní územných celkov – regiónov boli: štruktúra sídiel, charakter územia (rovinatnosť resp. hornatnosť) a rozšírenosť domáceho spaľovania separovateľných zložiek komunálnych odpadov. Región ZÁPAD pokrýva územie Trenčianskeho a Trnavského kraja, región JUH reprezentuje Nitriansky a Bratislavský kraj, región STRED Banskobystrický kraj, región SEVER Žilinský kraj a región VÝCHOD reprezentuje Prešovský a Košický kraj.

Z uskutočnených analýz a skúmaní jednoznačne vyplýva, že obce a mestá sú subjekty, ktoré nielenže disponujú údajmi potrebnými pre vyhodnotenie fungovania systému separovaného zberu, ale mnohé prípady ukazujú, že dokážu zabezpečiť a prevádzkovať miestne systémy separovaného zberu rovnako efektívne, ako súkromné zberové spoločnosti.

Mnohé združenia obcí a miest ukazujú, že separovaný zber je možné efektívne a kvalifikovane prevádzkovať i v sídlach s malým počtom obyvateľov.

Pre získanie komplexného pohľadu na separovaný zber odpadu na Slovensku je potrebné údaje získané oprávnenou organizáciou ENVI-PAK vyhodnocovať aj v rámci ostatných údajov o odpadovom hospodárstve.

Produkcia komunálneho odpadu:

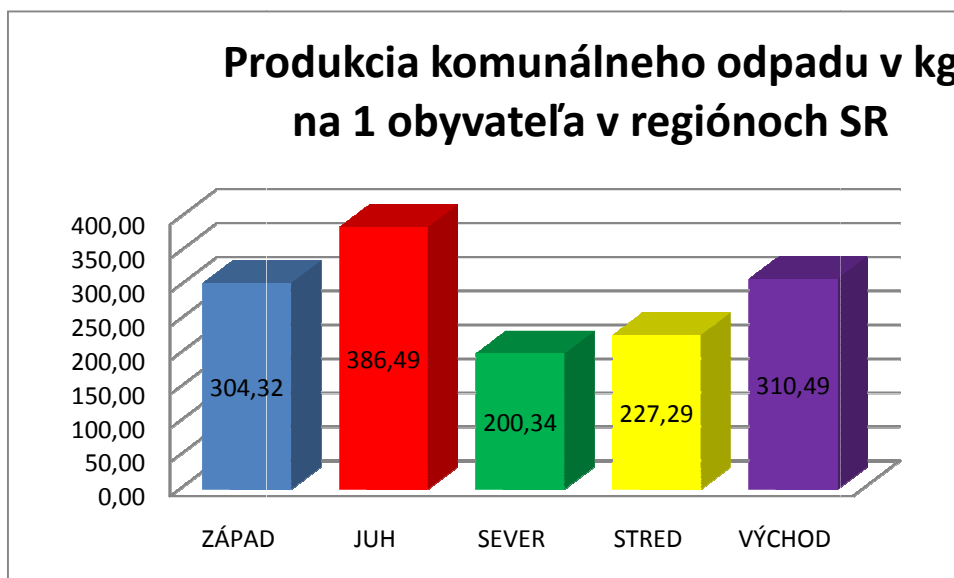
Z údajov Štatistického úradu¹ vyplýva, že v roku 2009 bolo v SR celkovo vyprodukovaných takmer 1,8 mil. ton komunálnych odpadov. Z tohto množstva tvorí separovaný zber papiera, skla a plastov len 5%, pričom zmesový komunálny odpad tvorí až 69% z celkovej produkcie komunálnych odpadov.

Zložka KO	Ročná produkcia v tonách
Papier	44 830,7
Sklo	38 519,5
Plast	19 784,5
Bio	82 752,4
Kovy	11 135,9
Zmes	1 212 725,2
Ostatné	335 745,9
Spolu	1 745 494,1

Podľa dát oprávnenej organizácie ENVI-PAK získaných z 1093 miest a obcí priamo zapojených do systému priamej finančnej podpory separovaného zberu je priemerná produkcia komunálnych odpadov na území SR v roku 2010 na úrovni 301,99 kg na obyvateľa.

Produkcia komunálnych odpadov sa líši v závislosti od regiónu:

¹ Štatistický úrad Slovenskej republiky: Odpady v Slovenskej republike 2009; Štatistický úrad SR, 2010

Najvyššia priemerná produkcia komunálnych odpadov bola zaznamenaná v regióne JUH, v priemere 389,49 kg/obyvateľ/rok. Najvyššia miera produkcie komunálnych odpadov v regióne JUH je spôsobená predovšetkým najvyššou životnou úrovňou² a vysokým podielom obyvateľstva žijúceho v mestách. Dôležitým faktorom sú i klimatické podmienky regiónu ovplyvňujúce dĺžku vykurovacej sezóny (nižšie množstvo v domácnostiach spaľovaného odpadu vo vidieckych oblastiach regiónu).

Regióny SEVER (priemerná úroveň produkcie odpadu – 200,49 kg/obyvateľ /rok) a STRED (priemerná produkcia odpadu – 227,29 kg/obyvateľ/rok) sa vyznačujú nižšou produkciou odpadov predovšetkým z dôvodu spaľovania významnej časti produkovaných komunálnych odpadov v domácnosti, vyššou mierou domáceho kompostovania a nižšou životnou úrovňou³.

Separovaný zber komunálneho odpadu – komodity papier, plasty, sklo a viacvrstvé kombinované materiály:

Vo väčšine slovenských miest a obcí funguje tzv. miestny integrovaný systém separovaného zberu odpadu (MIS). Spolu s obalovými komoditami sa zbierajú i neobalové výrobky vyrobené z rovnakého/podobného materiálu ako obaly.

Podľa údajov oprávnenej organizácie ENVI-PAK získaných priamo zo slovenských miest a obcí každý obyvateľ Slovenska v roku 2010 vytriedil v priemere 25,7 kg separovane zbieraných zložiek komunálnych odpadov (papier, plasty, sklo, viacvrstvé kombinované materiály na báze lepenky (VKM)). V množstve vyseparovaného odpadu nie sú započítané údaje za veľkoobjemový odpad, elektro odpad a ostatné komodity zbierané iným systémom

² http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_300/330/rev_hdp/reg_rev_hdp_1995-2008.pdf

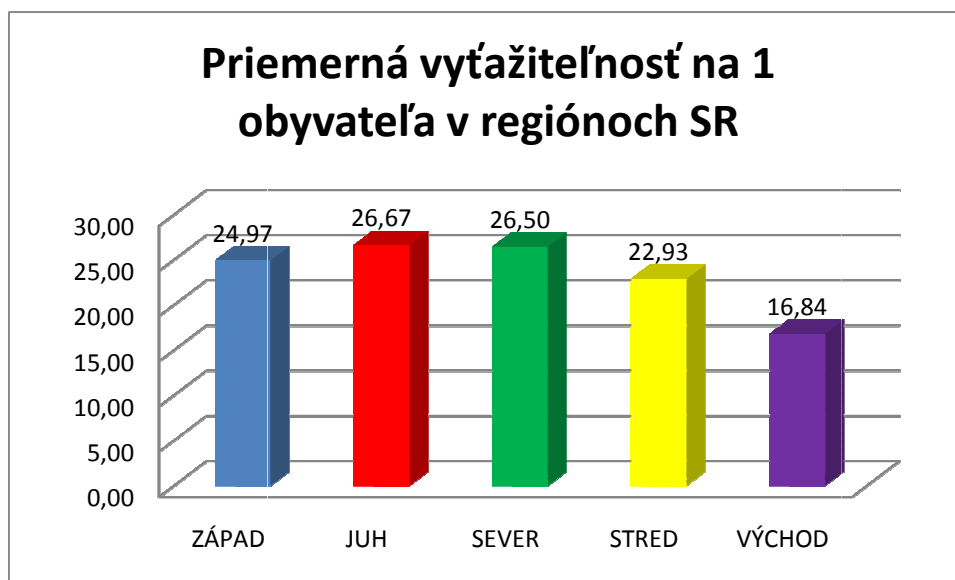
³ http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_300/330/rev_hdp/reg_rev_hdp_1995-2008.pdf

ako odpady z obalov. Tieto odpady majú inú charakteristiku ako odpady z obalov, nie sú to odpady, ktoré vznikajú v domácnostiach každodenne.

Najviac separovane zbieraných zložiek komunálnych odpadov sa na jedného obyvateľa vyzbieralo v regiónoch JUH (26,67 kg/obyvateľ/rok) a SEVER (26,50 kg/obyvateľ/rok), najmenej v regióne VÝCHOD (16,84 kg/obyvateľ/rok), čo je o 34,5% menej ako celoslovenský priemer.

Údaj o celkovej hmotnosti vyseparovaných komodít v prepočte na obyvateľa definuje len hmotnosť vyseparovaných komodít a nie mernú hmotnosť jednotlivých druhov odpadov. Nevypovedá o objeme odpadov, ktoré neskončili na skládke. Najviac túto štatistiku ovplyvňuje komodita sklo z dôvodu jej najvyššieho hmotnostného indexu v pomere k objemu.

Z porovnania produkcie odpadov a množstva vyseparovaných odpadov na jedného obyvateľa v jednotlivých regiónoch vyplýva, že najhoršia situácia je v regióne VÝCHOD, kde občan v priemere vyseparuje len 5,42 % a región JUH s 6,90% odpadov z celkovej produkcie komunálnych odpadov. Z celkovej produkcie komunálnych odpadov obyvateľa najviac vyseparujú v regióne SEVER – 13,23%. Tento údaj je však poznačený skutočnosťou, že táto odpadová štatistika nezahŕňa údaje o množstve odpadu spáleného v domácnostiach.

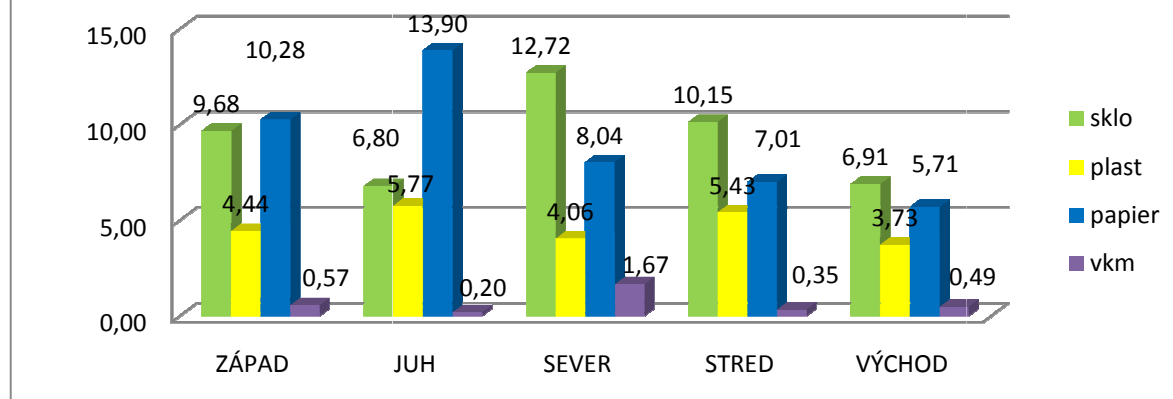

Priemerný občan Slovenska vyseparuje ročne 25,7 kg odpadu, z toho tvorí sklo v priemere 8,79 kg, plast 4,85 kg, papier 10,5 kg a VKM 1,56 kg.

Jednotlivé regióny sa v skladbe vyseparovaných komodít významne líšia.

Najviac skla na jedného obyvateľa, až 44,71 % nad celoslovenský priemer, sa vyseparovalo v regióne SEVER – 12,72 kg/obyvateľ/rok, najmenej v regióne JUH – 6,80 kg/obyvateľ/rok (22,64% pod priemerom Slovenska).

Vyseparovaná komodita v kg na 1 obyvateľa v regiónoch SR

Najmenej plastu na jedného obyvateľa bolo vyseparovaného v roku 2010 v regióne VÝCHOD – 3,73 kg (23,09 % pod priemerom Slovenska), najviac plastu na obyvateľa bolo vyzbieraného v regióne JUH – 5,77 kg (o 18,97% viac ako celoslovenský priemer).

Komodita papier je dominantnou komoditou regiónu JUH, každý obyvateľ vyzbieral v roku 2010 priemerne 13,90 kg (až o 32,38% nad priemer Slovenska), najmenej papiera na jedného obyvateľa bolo vyzbierané opäť v regióne VÝCHOD – iba 5,71 kg (o 54,39 % menej ako celoslovenský priemer).

Zberu VKM na jedného obyvateľa dominuje región SEVER s 1,67 kg, najmenej sa vyzbieralo v regióne JUH , iba 0,20 kg na obyvateľa.

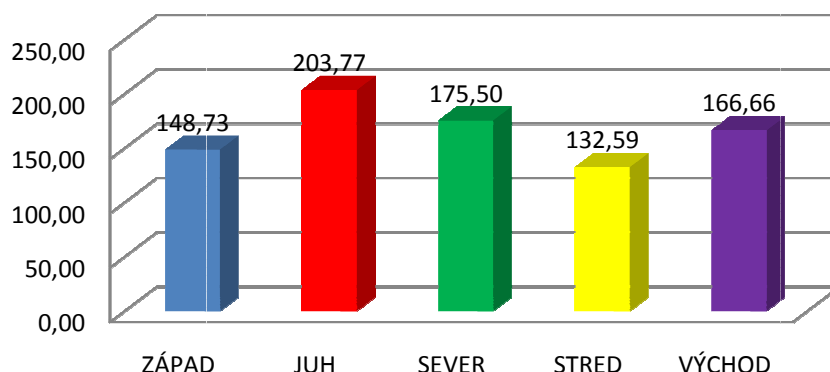
Aby miestne samosprávy mali možnosť ovplyvňovať nielen zvyšovanie množstva vyseparovaných komodít, ale cielene podporovať separovanie jednotlivých zložiek separovaného zberu komunálnych odpadov, musia mať možnosť ovplyvňovať tvorbu i prevádzkovanie miestnych integrovaných systémov separovaného zberu.

Infraštruktúra separovaného zberu

Infraštruktúra separovaného zberu, teda vybavenosť miest a obcí zbernými nádobami a vrecami určenými na separovaný zber (prevažne pre komodity papier a plast), sa v závislosti od regiónu výrazne líši. Celoslovenský priemer v roku 2010 na základe zozbieraných údajov poskytnutých samosprávami oprávnenej organizácii ENVI-PAK predstavuje 154,36 litrov na obyvateľa a štvrtrok (čo predstavuje prístup jedného obyvateľa k 617,4 litrom za rok).

Takáto hustota predstavuje jedno kompletne zberné hniezdo s 1100 l kontajnermi na papier, sklo a plast s frekvenciou vyprázdňovania kontajnerov každé 2 týždne na približne 128 obyvateľov Slovenska.

Priemerná hustota zbernej siete l/obyv./kvartál v regiónoch SR

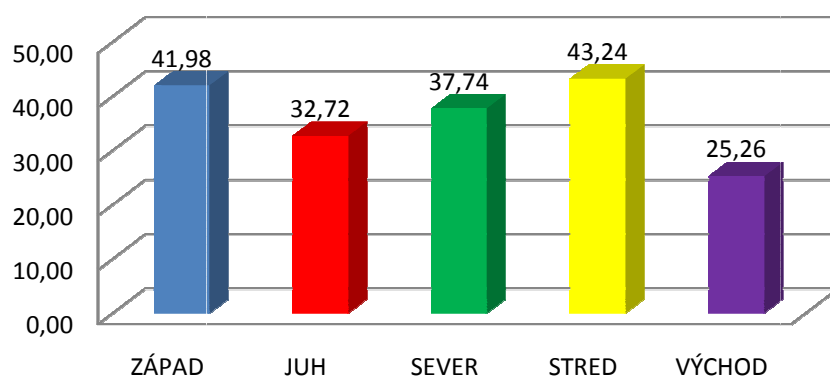

Najhustejšou zbernou sieťou disponuje región JUH, dosahujúci hustotu 203,77 litrov na obyvateľa a štvrtrok (jedno kompletne zberné hniezdo pre komodity papier, sklo, plast vyvážené každé dva týždne s prístupom pre 97 obyvateľov), najnižšiu hustotu má región STRED, len 132,59 litrov na obyvateľa a štvrtrok.

Existujúca zberná sieť na Slovensku bola v roku 2010 využívaná priemerne iba na 31,57 %. Z každého dostupného litra zbernej nádoby resp. vreca bolo ročne vyzbieraných len 39,15 g (0,03915 kg). Pri maximálnom využití existujúcich zberných nádob je možné vyzbierať z každého dostupného litra ročne až 124 g (0,124 kg), to však predpokladá vyplnenie zbernej nádoby/vreca na 100% a vyvážanie výlučne plných nádob/vriec, pričom materiál v nádobe by bol ukladaný maximálne efektívne.

Takto inštalovaná zberná sieť by teoreticky umožňovala vyzbierať ročne až 76 kg vyseparovaného odpadu na obyvateľa. Pri reálnom využití existujúcej zbernej siete je možné vyzbierať približne 53 kg vyseparovaného odpadu na obyvateľa.

Množstvo vyseparovaných komodít v g na liter zbernej nádoby za rok

Najviac z jedného litra dostupnej infraštruktúry sa vyťaží v regióne STRED (43,24 g/l/rok), najmenej v regióne VÝCHOD (25,26 g/l/rok). Významne na túto skutočnosť vplyva štruktúra zbieraných komodít v regióne STRED. Možno povedať, že tento región má najnižšiu hustotu zbernej siete, ktorá je využívaná najmä na zber skla. Kombinácia týchto dvoch faktorov spôsobuje vysokú hodnotu množstva vyseparovaných komodít z jedného litra inštalovanej zbernej nádoby.

Na základe vyššie uvedenej analýzy sa dá zber separovaných zložiek komunálnych odpadov v jednotlivých regiónoch Slovenska zhodnotiť nasledovne:

ZÁPAD:

V produkcii komunálnych odpadov i vo vyťažiteľnosti miestneho integrovaného systému separovaného zberu sa región pohybuje v rámci celoslovenského priemeru. Dominantnými vyseparovanými komoditami tohto regiónu je papier a sklo, v komodite plast za priemerom Slovenska región mierne zaostáva. Celoslovenský priemer približne dosahuje tento región aj v ukazovateli hustota zbernej siete, avšak obyvatelia tohto regiónu využívajú existujúcu zbernú sieť nad priemerom Slovenska.

Optimalizáciou systému separovaného zberu vrátane rozmiestnenia zberných nádob a cieľovou osvetovou činnosťou zameranou predovšetkým na komoditu plast a VKM je možné zvýšiť využitie existujúcej zbernej siete.

JUH:

Región JUH dosahuje v produkcii komunálnych odpadov úroveň vysoko nad celoslovenský priemer, je to odzrkadlením skutočnosti, že v tomto regióne je vysoká životná úroveň a kúpna sila obyvateľov⁴.

V tomto regióne sa dosahuje aj najvyššia vyseparovateľnosť na jedného obyvateľa v rámci SR – 26,67 kg/obyv./rok, avšak množstvo vyseparovaných komodít predstavuje len 6,90% z celkovej produkcie odpadov (jedna z najnižších hodnôt zo všetkých regiónov).

Najviac separovanou komoditou v tomto regióne je papier, vyseparuje sa ho viac ako 32% nad celoslovenský priemer. V separovaní skla je tento región najslabší. Možným vysvetlením je opätovné využívanie sklenených fliaš v domácnostiach a rovnako aj preferovanie plastových nápojových fliaš konzumentmi, čo sa odzrkadlilo aj v nadpriemernej separácii plastov.

Región JUH je nadpriemerne vybavený zbernou sieťou, ktorá je však využívaná podpriemerne (iba na necelých 27%).

Optimalizáciou systému separovaného zberu (frekvencie zberu a rozmiestnenia zberných nádob) je možné dosiahnuť zvýšenie využitia existujúcej zbernej siete. Cieľená osve

⁴ http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_300/330/rev_hdp/reg_rev_hdp_1995-2008.pdf

zameraná na zvýšenie povedomia o dôležitosti separovaného zberu by prispela k zvýšeniu množstiev vyseparovaných materiálov.

SEVER:

Obyvatelia regiónu SEVER produkujú ročne najmenej komunálneho odpadu (uprednostňovanie domáceho spaľovania) a zároveň vyseparujú na jedného obyvateľa nadpriemerné množstvo odpadov, vyseparovateľnosť dosahuje takmer 14 % z celkovej produkcie komunálnych odpadov.

Dominantnou komoditou regiónu je sklo, v komoditách plast a papier je región pod priemerom SR.

Región je v porovnaní s ostatnými regiónmi pomerne dobre vybavený zbernou sieťou, množstvo vyseparovaných komodít vyseparovaných z jednotky objemu za rok (vyžitie zbernej siete) dosahuje približne priemer SR.

Optimalizáciou systému separovaného zberu by sa zvýšila efektivita využitia zbernej siete. Osvetu v tomto regióne je potrebné cielene zamerať predovšetkým na zber plastov a papiera.

STRED:

Podobne, ako región SEVER, aj v regióne STRED je pomerne nízka ročná produkcia komunálnych odpadov na obyvateľa. Tieto údaje je možné vysvetliť využívaním domáceho spaľovania, nižšou životnou úrovňou⁵, ale i migráciou za prácou do iných regiónov. Množstvo vyseparovaných komodít je pod celoslovenským priemerom, predstavuje však 10,09% z celkovej produkcie odpadov, čo je druhá najlepšia hodnota v rámci SR.

Najčastejšie separovanou komoditou je sklo, nadpriemernú hodnotu dosahuje región v komodite plast, mierne zaostáva v papieri.

Región má najnižšiu hustotu zbernej siete, ktorú však využíva najlepšie zo všetkých regiónov.

STRED je jediným regiónom Slovenska, kde je potrebné doplniť infraštruktúru zberu. Potrebné je zvýšiť využitie existujúcej zbernej siete optimalizáciou systému a zamerať sa na osvetovú činnosť najmä na zber papiera.

VÝCHOD:

Región VÝCHOD približne dosahuje priemernú slovenskú hodnotu produkcie komunálnych odpadov. Vo vyseparovateľnosti na obyvateľa za rok však dosahuje najnižšiu hodnotu, len necelých 17 kg. Obyvatelia vyseparujú len 5,42 % z celkovej produkcie odpadov.

Vo všetkých komoditách dosahujú najnižšie hodnoty napriek skutočnosti, že hustota zbernej siete je porovnateľná s priemerom SR, z čoho pramení najnižšie využitie existujúcej zbernej siete zo všetkých regiónov Slovenska.

⁵ http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_300/330/rev_hdp/reg_rev_hdp_1995-2008.pdf

Intenzívnou osvetovou činnosťou zameranou na separovaný zber je možné zvýšiť množstvo vyseparovaných komodít. Rovnako je potrebná aj optimalizácia miestnych integrovaných systémov separovaného zberu.

3.3 Zhrnutie údajov analýzy za Slovenskú republiku

- V oblasti produkcie komunálnych odpadov patrí SR medzi krajiny s najnižším množstvom KO kg/obyv./rok v EÚ (311 kg v r. 2009)
- SR dosahuje v rámci EÚ podpriemerné výsledky v oblasti množstva vytriedených zložiek komunálneho odpadu (papier 10,5 kg, plast 4,85 kg, sklo 8,79, kovy ..., VKM 1,56) a miery recyklácie komunálneho odpadu (2%)
- SR nespĺnila žiaden zo stanovených cieľov POH SR na roky 2006-2010 v oblasti nakladania s komunálnym odpadom a separovaného zberu komunálnych odpadov (okrem 80% podielu zapojenia obyvateľov do separovaného zberu odpadov)
- Pre SR je charakteristická nízka miera využitia existujúcej infraštruktúry v oblasti separovaného zberu KO
- Poddimezovanie finančnej podpory triedeného zberu na komunálnej úrovni (obligatórne príspevky RF sú bezvýznamné)
- Absencia regionálne koordinovaných integrovaných systémov nakladania s komunálnym odpadom vrátane separovaného zberu
- Nízke ceny poplatkov za ukladanie odpadov na skládky
- Absencia analytických materiálov priebežne hodnotiacich stav separovaného zberu v SR
- Nedostatočný informačný systém nakladania s odpadmi
- Zachovaním súčasného spôsobu realizácie zberu a recyklácie zložiek KO je ohrozené plnenie cieľov stanovených rámcovou smernicou 98/2008/ES o odpade pre rok 2020

4. Návrh opatrení na zlepšenie situácie v oblasti triedeného zberu KO

Separovaný zber sa na Slovensku vyvíja do značnej miery nekoordinovane, nerovnomerne a najmä bez jasnej koncepcie. Svedčia o tom veľké regionálne rozdiely v úrovni separácie (vyseparovateľnosti), ako i ukazovatele hodnotiace hustotu infraštruktúry a jej využitie. Táto situácia sa odzrkadľuje na prevádzkovaní separovaného zberu a jeho výsledkoch.

Na to, aby sa separovaný zber na Slovensku koordinovane rozvíjal a začal dosahovať lepšie výsledky, je potrebné, aby sa jeho rozvoj opieral o jasnú koncepciu a stratégiu, ktorá bude vytvorená na centrálnej celoštátnej úrovni a následne bude efektívne prenášaná cez oba stupne samosprávy (VÚC, mestá a obce) až k občanovi.

Absencia regionálnych Programov odpadového hospodárstva, ako strategických dokumentov v rokoch 2005-2011, v mnohom napomohol k živelnosti a nekoncepčnému vývoju separovaného zberu.

Významný podiel na nekoordinovanom vývoji mal i systém podpory separovaného zberu z prostriedkov Recyklačného fondu. „Po takmer deviatich rokoch sa ukazuje, že dôsledky tohto rozhodnutia [založiť Recyklačný fond] boli deštruktívne a trh s odpadmi sa môže z nich spamätávať dosť dlho“.⁶

Na druhej strane k živelnosti vývoja prispela i legislatíva, ktorá jednoznačne neustanovovala do roku 2010, ako sa majú povinné osoby – výrobcovia a dovozcovia, podieľať na financovaní separovaného zberu spotrebiteľských obalov. Zákon č. 119/2010 Z.z. o obaloch už síce stanovuje, že oprávnená organizácia je povinná zabezpečiť zber odpadov z obalov minimálne v rozsahu 30 percent množstva spotrebiteľských obalov, ktoré uviedli na trh alebo do obehu povinné osoby, s ktorými je v zmluvnom vzťahu, avšak táto povinnosť je nejasná. Preto súčasný systém podpory separovaného zberu prispel k tomu, že limity zberu a zhodnocovania odpadov z obalov sú v súčasnej dobe plnené predovšetkým odpadom, ktorý je vyseparovaný v priemyselných prevádzkach a nie u spotrebiteľov – občanov. Z tohto dôvodu je potrebné, aby bolo legislatívou jasne stanovené, že dôraz je kladený na odpad vyseparovaný u občanov v domácnostiach.

Na to, aby sa koordinácia jednotlivých stupňov materiálového toku pretransformovala do efektívneho systému, je potrebné, aby:

1. Slovenská republika mala jasne vytvorenú a definovanú stratégiu nakladania s odpadom, ktorá bude určovať základné ciele a smerovanie.
 - Stratégia, ktorá určí podiel recyklovaného a energetického zhodnocovaného odpadu, možnosti skládkovania alebo zákaz skládkovania.
 - Stratégia musí byť jasne čitateľná z dokumentov riadiacich nakladanie s odpadmi – Program odpadového hospodárstva a program predchádzania vzniku odpadu a taktiež musí byť súčasťou všetkých politík, ktoré nakladanie

⁶ KAZDA, R. Recyklačný fond: založenie bolo chybou, poučíme sa z nej? In *Odpady-portal*. [online]. 10.10.2010. [cit:2.11.2011]. Dostupné na internete: < <http://www.odpady-portal.sk/Dokument/100532/recyklacny-fond-zalozenie-bolo-chybou-poucime-sa-z-nej.aspx> >

s odpadom ovplyvňujú – koncepcia surovinovej bezpečnosti, energetická koncepcia krajiny, rozvoj priemyslu s vyššou pridanou hodnotou a pod.

2. boli vypracované aplikačné stratégie na úrovni Vyšších územných celkov (VÚC). Pre zdôraznenie potreby regionálneho nahliadania, predovšetkým na spracovávanie odpadu, je potrebné posilniť právomoci VÚC tak, aby mali možnosť efektívne ovplyvňovať rozmiestnenie a veľkosť spracovateľských kapacít umiestnených v regióne. To znamená prostredníctvom Programov odpadového hospodárstva a udeľovaním súhlasov regulovať množstvo a rozmiestnenie spracovateľských kapacít alebo veľkých zberných dvorov. Tak, aby rozmiestnenie dotriedňovacích liniek, prekládkových staníc, skládok, spaľovní, bioplynových staníc a kompostární podliehalo regionálnej stratégii nakladania s odpadom. Obce a mestá musia byť v rámci systému zodpovedné za definovanie a praktickú aplikáciu efektívnych miestnych integrovaných systémov.
3. bol vytvorený komfortný a motivačný systém separovaného zberu pre občanov. S ohľadom na regionálne a miestne špecifiká dokážu takýto systém vytvoriť len mestá a obce, poprípade dobrovoľné regionálne združenia obcí. Mestá a obce dokážu efektívne nastaviť a kontrolovať vykonávanie zberu odpadu na svojom území. Mestá a obce dokážu regulovať rozmiestnenie infraštruktúry zberu a dokážu priamo motivovať svojich občanov a komunikovať s nimi.
4. Separovaný zber musí byť ekonomicky efektívny, technicky realizovateľný

Nie je možné ho realizovať všade, vždy a za akýchkoľvek podmienok. Efektívnosť zberu a nakladania so surovinami má svoje hranice a pokiaľ sa tieto prekročia je ekonomickou samovraždou v ňom pokračovať. Situácia keď triedený zber odpadov je niekoľkonásobne drahší ako voľné skládkovanie je buď chybou v systéme, alebo jasným návodom ako sa postaviť k nakladaniu s odpadmi.
5. Vytvoriť a prevádzkovať v SR integrované regionálne systémy nakladania s komunálnymi odpadmi

Je nevyhnutnosťou prejsť aj v pomeroch Slovenska k uplatňovaniu regionálnych integrovaných systémov nakladania s odpadmi. Ekonomické nástroje na podporu separovaného zberu je potrebné využívať iba v rámci existujúcich regionálnych integrovaných systémov.
6. Presun niektorých kompetencií za nakladanie s komunálnym odpadom na Vyššie územné celky
7. Dôsledné uplatňovanie princípu rozšírenej zodpovednosti výrobcov a dovozcov, ktoré musí garantovať pokrytie efektívnych nákladov vynaložených na zber, triedenie, prepravu a zhodnotenie/recykláciu, pričom dôležitou súčasťou sú priame platby za separovaný zber komunálnych odpadov miestnym samosprávam.
8. Zrušenie Recyklačného fondu

SWOT analýza prenosu kompetencií v oblasti nakladania s komunálnymi odpadmi z obcí na VÚC

Cieľom posilnenia kompetencií v oblasti nakladania s komunálnymi odpadmi z obcí na VÚC je predovšetkým zefektívnenie systému zberu a zhodnocovania komunálnych odpadov v zmysle požiadaviek európskych smerníc. Zefektívnenie sa predpokladá v oblasti ekonomickej, logistickej, ako aj v oblasti zvýšenia množstiev vyseparovaných zložiek komunálnych odpadov v zmysle požiadaviek zákona o odpadoch (§39). Dôležitým predpokladom je zavedenie vhodného finančného modelu.

VÚC ako nositelia územného plánovania v jednotlivých samosprávnych krajoch Slovenska dokážu efektívne a aktuálne realizovať regionálne integrované systémy nakladania s komunálnymi odpadmi, predovšetkým v oblasti budovania infraštruktúry odpadového hospodárstva, čím sa dosiahne vyššia úroveň ochrany zdravia ľudí a životného prostredia.

Nasledujúca SWOT analyzuje možnosť prenesenia kompetencií v oblasti nakladania s komunálnymi odpadmi z obcí na VÚC:

Silné stránky (Strengths – S) (Interné atribúty, ktoré môžu napomôcť k dosiahnutiu cieľa)	Slabé stránky (Weaknesses - W) (Interné atribúty, ktoré sťažujú dosiahnutie cieľa)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Väčšie územie s vyšším počtom obyvateľov umožňuje zefektívniť logistiku zberu komunálnych odpadov, napr. výstavbou prekládkových staníc, zefektívnením zberových trás, využívaním dopravných prostriedkov s veľkou prepravnou kapacitou a pod. 2. VÚC budú môcť efektívne rozhodovať o budovaní infraštruktúry odpadového hospodárstva na území krajov (napr. budovanie recyklačných kapacít, dotriedňovacích liniek, iných regionálnych zariadení) 3. VÚC bude mať lepšiu východiskovú situáciu pri jednaniach so zberovými odpadárskymi spoločnosťami ako starostovia jednotlivých obcí. 4. VÚC odbremenia obce od operatívnych činností spojených s komunálnym odpadom 5. VÚC bude môcť zamestnať odborných pracovníkov so zameraním na zabezpečovanie nakladania s odpadmi 	<ol style="list-style-type: none"> 1. VÚC je „ďalej od občana“ ako obecná samospráva, preto bude musieť preniesť rozhodovanie o rozmiestnení kontajnerov, intenzite zberu a podobných technických otázkach na zberové odpadárske spoločnosti (resp. bude nevyhnutná určitá forma spolupráce s obcami) 2. VÚC je veľký celok, ktorý nedokáže reflektovať regionálne-municipálne rozdiely. Nie je napríklad možné rovnako riešiť problematiku separovaného zberu v Bratislave a v Suchohrade. 3. Pre určenie frekvencie zvozu, ako i zbernej trasy je potrebné úzko spolupracovať s miestnou samosprávou, tak aby bolo možné efektívne skontrolovať úkony vykonané zberovou spoločnosťou. 4. Rozmiestnenie kontajnerov a stojísk je bezpodmienečne potrebné nechať na zodpovednosti miest a obcí, nakoľko rozmiestnenie infraštruktúry úzko súvisí s majetkovými právami k pozemkom a VÚC nie je vlastníkom žiadnych

<p>v regióne, ktorí budú v danej oblasti profesionálmi nezávislými na politickej situácii.</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Z úrovne VUC bude možné realizovať regionálne integrované systémy nakladania s KO. 7. VÚC bude združovať veľký objem finančných prostriedkov určených na nakladanie s komunálnymi odpadmi, ktorý bude dostatočný na vykrytie nerovností vo vyberaní poplatkov za nakladanie s komunálnymi odpadmi predovšetkým v oblastiach s vysokou mierou nezamestnanosti a chudoby („pufrovací efekt“). 8. Pri takomto riešení nebude problém s nedostatkom vedomostí a vzdelania starostov niektorých obcí, predovšetkým na východnom Slovensku. 9. Obce, ktoré prevádzkujú vlastnú techniku na zber a úpravu odpadov, nebudú mať prevádzkové náklady s tým spojené. 10. Bude možné pripravovať informačné kampane pre obyvateľov, nakoľko VÚC bude mať k dispozícii dostatočné finančné zdroje, prípadne bude schopný ich získať od výrobcov a dovozcov s rozšírenou zodpovednosťou. 	<p>pozemkov na území obcí a miest.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Obce prídu o významný príspevok do obecného rozpočtu. 6. Predovšetkým väčšie a stredné mestá sú akcionármi (majiteľmi) spoločností (v minulosti „Technické služby“), ktoré nakladajú s komunálnymi odpadmi na území mesta. Tieto spoločnosti nebudú vedieť ponúknuť služby na úrovni VÚC a budú musieť konkurovať nadnárodným spoločnostiam, ktoré podnikajú aj na území Slovenska. 7. Mnohé obce nakúpili (z prostriedkov OPŽP, Recyklačného fondu alebo Environmentálneho fondu) techniku na zber a úpravu odpadov. Táto technika môže zostať nevyužitá.
<p style="text-align: center;">Príležitosti (Opportunities - O)</p> <p style="text-align: center;">(Externé podmienky, ktoré môžu napomôcť k dosiahnutiu cieľa)</p>	<p style="text-align: center;">Ohrozenia (Threats - T)</p> <p style="text-align: center;">(Externé podmienky, ktoré môžu sťažiť dosiahnutie cieľa)</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Lepšia možnosť čerpať prostriedky z európskych fondov. 2. VÚC bude môcť podporovať výstavbu zariadení na energetické zhodnocovanie odpadov v regiónoch. Tieto zariadenia v súčasnosti na Slovensku absentujú a navrhované POH SR 2011 – 2015 kladie požiadavku na ich vybudovanie. Výstavba a prevádzka takýchto zariadení je jednoznačným pozitívom z hľadiska ochrany životného prostredia v regióne a umožní znížiť množstvá komunálnych odpadov ukladaných na skládky, čo zodpovedá požiadavkám európskej legislatívy. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Návrh predpokladá zmeny kompetenčného zákona prerokované a schválené v NR SR. Tieto zmeny nemusia byť pochopené poslaneckým zborom. Poslanecké pripomienky môžu ohroziť systém. 2. Návrh predpokladá zmeny zákona o odpadoch. Tieto zmeny nemusia byť pochopené poslaneckým zborom. Poslanecké pripomienky môžu ohroziť systém. 3. Možná korupcia v procese verejného obstarávania. 4. Nesúhlas ZMOS resp. obcí s presunom

<p>3. Vznikne transparentné prostredie poskytovateľov služieb .</p>	<p>kompetencií na VUC.</p> <p>5. Strata (zníženie) záujmu a zodpovednosti zo strany obcí za oblasť nakladania s komunálnym odpadom.</p> <p>6. Kvalita schvaľovaných VZN o nakladaní s KO a drobným stavebným odpadom na území obcí</p>
---	--

5. Záver

Predložený dokument dokazuje že, pri budovaní a prevádzkovaní miestnych integrovaných systémov je postavenie obcí a miest nezastupiteľné. Jednoznačným prínosom by bol prenos kompetencií v rámci regionálneho koordinovania na VÚC. Na potrebu zmeny systému zberu komunálneho odpadu poukazujú aj základné štatistické údaje, ktoré sú pre Slovenskú republiku v tejto oblasti nelichotivé. Existujúci stav je výsledkom pôsobenia celého komplexu vplyvov na oblasť separovaného zberu komunálnych odpadov, pričom sa ukazuje, že je potrebné súčasné systémy zásadným spôsobom zmeniť a nepokračovať v nich. Desaťročná existencia Recyklačného fondu nepriniesla splnenie očakávaní, ktoré mali pri jeho zrode otcovia-zakladatelia. Za ten istý čas Slovensko dosiahlo v materiáloch zhodnocovaní komunálneho odpadu úroveň pôvodných členských krajín EÚ (169 kg/obyv./rok v r.2009 – SR 23,17 kg/obyv./rok), Slovensku sa, žiaľ, ušiel „Čierny Peter“.

Podľa názoru spracovateľov tohto materiálu je v záujme SR pristúpiť k zásadným opatreniam na zmenu súčasného systému separovaného zberu komunálnych odpadov. Niektoré z odporúčaných opatrení sa nachádzajú v návrhovej časti tohto dokumentu (4. Návrh opatrení na zlepšenie situácie v oblasti triedeného zberu KO).

Výsledok: *Slovensko nesmeruje k recyklačnej spoločnosti.*